

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ СУЧАСНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

PRACTICAL ASPECTS OF ECONOMIC ANALYSIS REGION DEVELOPMENT FOR THE IMPLEMENTATION OF MODERN REGIONAL ECONOMIC POLICY IN UKRAINE

У статті здійснено комплексний аналіз економічного розвитку регіону на прикладі Харківської області. На основі аналізу визначено тенденції економічного розвитку Харківського регіону, які формуються під впливом реалізації сучасних реформ в Україні, що дало змогу обґрунтувати ключові напрями реалізації регіональної економічної політики. Розрахунок показників галузевої спеціалізації регіону дав змогу визначити галузі господарського комплексу для створення регіональних кластерів, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіону та здійсненню вираженої економічної політики регіону. Запропоновано використовувати інноваційні підходи до реалізації ефективної регіональної економічної політики, а також сучасні інструменти розвитку регіону. Особливу увагу приділено проектному управлінню регіоном із боку органів публічної влади. Усе це дасть змогу забезпечити більш повне використання усього потенціалу регіону та підвищити ефективність реалізації економічної політики в умовах реформ.

Ключові слова: регіон, економічний розвиток, регіональна економічна політика, органи влади, проекти регіонального розвитку, регіональні кластери.

В статті здійснено комплексний аналіз економічного розвитку регіону на при-

мере Харківської області. На основі аналізу определены тенденции экономического развития Харьковского региона, формирующиеся под влиянием реализации современных реформ в Украине, что позволило обосновать ключевые направления реализации региональной экономической политики. Расчет показателей отраслевой специализации региона позволил определить отрасли хозяйственного комплекса для создания региональных кластеров, которые будут способствовать повышению конкурентоспособности региона и осуществлению взвешенной экономической политики региона. Предложено использовать инновационные подходы к реализации эффективной региональной экономической политики, а также современные инструменты развития региона. Особое внимание уделено проектному управлению регионом со стороны органов публичной власти. Все это позволит обеспечить более полное использование всего потенциала региона и повысить эффективность реализации экономической политики в условиях реформ.

Ключевые слова: регион, экономическое развитие, региональная экономическая политика, органы власти, проекты регионального развития, региональные кластеры.

УДК 332.14 (477)

Шумська Г.М.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри державного
управління, публічного адміністрування
та регіональної економіки
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

The article provides a comprehensive analysis of the economic development of the region on the example of the Kharkiv region to justify the directions of implementation of modern regional economic policy in the conditions of reforms, as well as to identify possible scenarios for the further functioning of the regional economic complex. Based on the analysis, trends in the economic development of the Kharkiv region, which are formed under the influence of the implementation of modern reforms in Ukraine, have been identified, which has revealed potential risks and perspectives of the transition of the region to the model of sustainable economic growth. In order to make sound decisions on the creation of regional clusters, the calculation of indicators of industry specialization in the region has been carried out. It is substantiated that the creation of regional clusters will contribute to increasing the competitiveness of the region, ensuring effective management of the region's development, but also the implementation of sound regional economic policy. Based on the analysis of the economic development of the Kharkiv region, priorities and peculiarities of implementation of regional economic policy on its territory were identified, problems of using the economic potential of the region were identified and ways of solving these problems were developed. It is determined that further improvement requires the implementation of actual regional policy and the extension of powers of regional public authorities in relation to the development of territories. To this end, the use of innovative approaches to the implementation of regional economic policy, as well as the use of modern regional development tools is proposed. Particular attention is paid to the project management of the region by the public authorities for the solution of regional problems. The success of project management in the region will depend on the expertise available in the public authorities on project management and on the quality of their use. All this will increase the effectiveness of implementing regional economic policy in Ukraine under conditions of reforms.

Key words: region, economic development, regional economic policy, authorities, regional development projects, regional clusters.

Постановка проблеми. Забезпечення збалансованого економічного розвитку регіонів неможливе без здійснення дієвої регіональної економічної політики, яка ґрунтується на врахуванні регіональних аспектів і особливостей функціонування територіальних економічних систем. Це дає змогу визначити їхні сильні і слабкі сторони, сприятливі й загрозливі тенденції розвитку. Кожний регіон здійснює певний внесок в економіку країни за рахунок сукупного продукту й національного доходу і на цій основі забезпечує необхідний рівень життя населення у цьому регіоні. Регіони України відрізняються за рівнем

виробництва й національного доходу на душу населення. Між ними завжди були й будуть певні відмінності за рівнями економічного розвитку внаслідок дії об'єктивних чинників. Наближення рівнів економічного розвитку регіонів можливе лише за умови поглиблення економічної спеціалізації і раціонального використання внутрішніх та зовнішніх ресурсів. Тому для реалізації дієвої регіональної економічної політики в Україні в умовах реформ задля за-безпечення збалансованого економічного розвитку регіонів необхідно враховувати специфіку кожного регіону на основі аналізу його можливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретико-практичним аспектам здійснення регіональної політики і проведення оцінки економічного розвитку регіонів України приділяли значну увагу такі вчені, як: В. Артеменко, Р. Білик, Н. Гавкалова, З. Варналій, З. Герасимчук, М. Долішній, О. Зачко, С. Іщук, В. Кравців [1–8] та ін. Незважаючи на значну кількість наукових публікацій у цій сфері, недостатньо дослідженими залишаються проблеми реалізації сучасної регіональної економічної політики в Україні в умовах реформ, яка ґрунтується на проведенні аналізу економічного розвитку регіонів і використанні інноваційних інструментів регіонального розвитку. Усе це актуалізує мету наукового дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є здійснення аналізу економічного розвитку регіону на прикладі Харківської області для обґрунтування напрямів реалізації сучасної регіональної економічної політики в умовах реформ, а також виявлення сценаріїв подальшого функціонування господарського комплексу регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для успішного формування засад регіональної економічної політики і нової структури регіонального управління є необхідним з'ясування проблем, що пов'язані з дослідженням регіонів та їхнього розвитку. Розвиток регіонів є процесом багатовимірним і багатоаспектним та включає у себе якісні зміни економічного, соціального, екологічного та іншого характеру. При цьому економічний характер розвитку є особливо важливим для регіону, оскільки від нього залежать рівень і якість життя населення регіону, суспільний добробут, що є основою життєдіяльності будь-якої територіальної системи. Традиційно аналіз економічного розвитку регіону передбачає аналіз багатьох складників, оскільки ефективний розвиток регіону має включати ефективний розвиток усіх чинників, що можуть вплинути на його розвиток. Ґрунтуючись на методичних аспектах проведення аналізу економічного розвитку регіону [1–8 та ін.], у нашому дослідженні будуть використані відповідні показники розвитку регіонального промислового і сільськогосподарського комплексу, стану інноваційно-інвестиційної активності підприємств регіону та ін.

Значущим індустріальним регіоном України є Харківський регіон. Розгляд сучасного стану економічного розвитку Харківського регіону є актуальним та своєчасним, тому що саме цей регіон має значний промисловий, інноваційно-інвестиційний й трудовий потенціал, який представлений усіма галузями, існуючими в економіці України. Обсяг реалізованої промислової продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції України станом на 31.12.2018 становив 7,6% (5-е місце в країні). Провідні підприємства регіону застосовують у своїй діяльності європей-

ські стандарти управління процесами і виступають каталізаторами розвитку сервісних галузей, у т. ч. освіти і науково-дослідного сектору, професійних послуг. На території регіону сконцентрована значна кількість промислових підприємств, фінансовий результат до оподаткування яких станом на 31.12.2018 становив 8711,6 млн. грн. прибутку. Протягом 2015–2017 рр. регіон посідав третє місце серед регіонів України за показником валового регіонального продукту та п'яте-шосте місце – за показником валового регіонального продукту на душу населення. Крім того, промисловий комплекс регіону має не тільки вагомий вплив на результати роботи економіки регіону, а й на національну економіку [9]. Отже, зважаючи на специфіку Харківського регіону, слід почати аналіз з огляду промисловості в регіоні. На основі статистичної інформації [10] проведено дослідження стану і здійснено оцінку промислового розвитку регіону за 2006–2018 рр. Аналіз показав, що регіон характеризується багатогалузевою структурою господарського комплексу. У його структурі найбільшу питому вагу в загальних обсягах реалізованої промислової продукції протягом аналізованого періоду мала переробна промисловість. Її частка за 2006–2018 рр. переважно зменшувалася (із 77,19% у 2006 р. до 52,8% у 2018 р.), крім 2007 р. (80,71% – найбільше значення). Аналіз галузевої структури господарського комплексу регіону в 2018 р. показав, що зменшення частки переробної промисловості у загальному обсязі промисловості регіону порівняно з 2017 р. відбувалося переважно за рахунок зменшення питомої ваги виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (на 0,4%), виробництва хімічних речовин і хімічної продукції (на 0,3%), а також виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (на 0,4%). Найменшу питому вагу у структурі господарського комплексу регіону до 2015 р. мала добувна промисловість, яка починаючи з 2015 р. (17,6%) постійно збільшувалася (у 2018 р. – 29%). Частка цієї промисловості переважно збільшувалася протягом аналізованого періоду (з 3,15% – у 2006 р. до 29% – у 2018 р., тобто на 25,85% за весь період), окрім 2009 р. і 2013 р., коли ця частка зменшувалася порівняно з попередніми періодами. Слід також відзначити коливання питомої ваги виробництва і розподілення електроенергії, газу та води (з 2010 р.: постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; водопостачання; каналізація, поводження з відходами) за 2006–2018 рр.: з 19,66% у 2006 р. до 21,53% у 2011 р., окрім 2007–2008 рр. та 2012 р., коли ця частка дорівнювала відповідно 16,05%, 16,68% та 17,5%, а в 2013 р. ця частка збільшилася до 22,5% (найбільше значення). Далі відбувалася стрибкоподібна зміна цієї частки: з 18,8 %, 20,2 %, 17,6 %

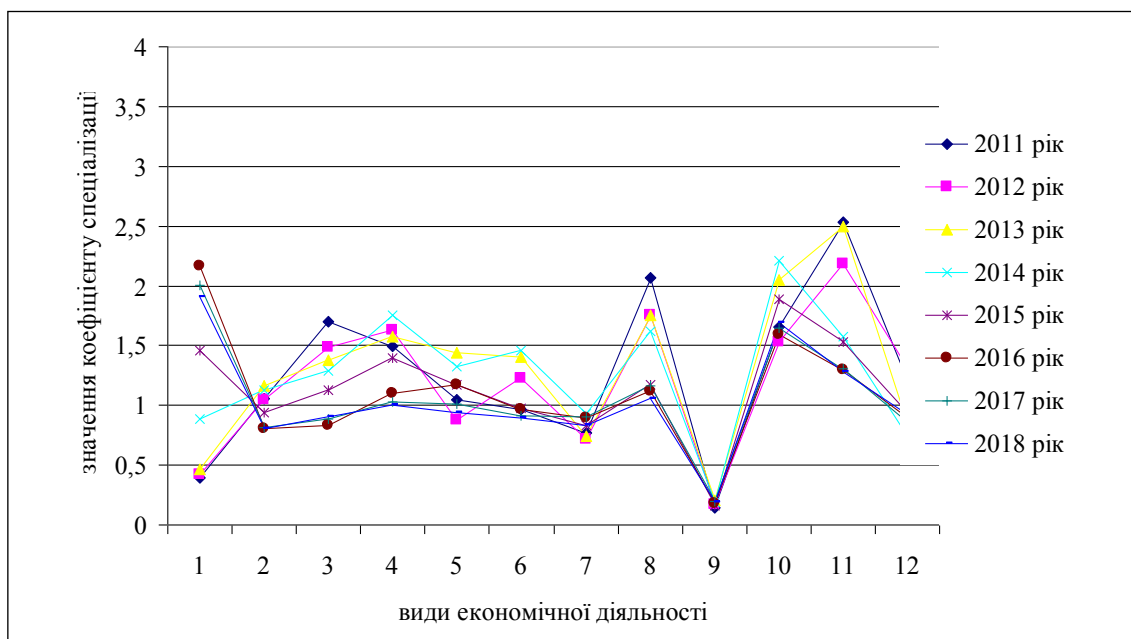
до 18,2 % відповідно у 2015–2018 рр. Серед галузей переробної промисловості мали найбільшу питому вагу такі види діяльності, як виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (стрибокподібне коливання частки з 22,76% у 2006 р. до 18,2% у 2018 р., крім 2009 р., де було найбільше значення (31,12%), машинобудування (стрибокподібне коливання частки з 16,74% у 2006 р. до 12,2% у 2018 р., при цьому найбільше значення було у 2007 р. – 22,83%, а найменше – у 2016 р. – 10,5%) та виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції (стрибокподібне коливання частки з 10,04% у 2006 р. до 5,5% у 2018 р., при цьому найбільше значення було у 2007 р. – 11,85%, а найменше – у 2018 р.). Найменшу питому вагу серед галузей переробної промисловості регіону протягом 2006–2018 рр. мало текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (зменшення частки з 1,47% у 2006 р. до 1,0% у 2018 р.) [10].

На основі результатів аналізу також виявлено зміну тенденцій у його галузевій структурі: якщо раніше домінуючою галуззю було машинобудування, частка якої у загальному обсязі продукції становила понад 30%, то сьогодні перше місце посідає виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, а машинобудування – друге місце (знизилася у 2018 р. до 12,2% порівняно з 21% – у 2012 р. і 22,83% – у 2007 р.). Слід зазначити, що у 2018 р. спостерігалось деяке зростання обсягів реалізованої машинобудівної продукції (на 0,7% порівняно з 2017 р., на 1,7% порівняно з 2016 р.), що є позитивною тенденцією розвитку промисловості регіону. Однак порівняно з 2012 р. у 2018 р. спостерігалось скорочення обсягів реалізованої машинобудівної продукції на 8,8%. Якщо аналізувати зміни обсягів промислової продукції регіону в 2018 р. порівняно з 2017 р., то її індекс у регіоні становив 102,9%. Обсяги продукції на підприємствах добувної промисловості і розроблення кар'єрів збільшилися на 13,86%, переробної промисловості – на 13,75%, а постачання електроенергії, газу, пари і кондиційованого повітря – на 17,53%. За цей період на підприємствах переробної промисловості найбільше зростання обсягів продукції спостерігалось у машинобудуванні, крім ремонту і монтажу машин і устаткування (на 23,23%), а також у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, окрім машин і устаткування (на 16,56%), що є позитивними змінами для регіону. Також значне зростання обсягів продукції спостерігалось у виробництві коксу та продуктів нафтопереробки (на 15,21%), у текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (на 14,35%), у виготовленні виробів із деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності

(на 12,03%) та у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (на 11,63%). У цілому в 2018 р. порівняно з 2017 р. зменшення випуску промислової продукції не спостерігалось, що свідчить про позитивні зрушення у розвитку промисловості регіону.

Досвід розвинених країн свідчить, що особливо ефективними для розвитку господарського комплексу регіону є програми створення регіональних кластерів. Їх створення не тільки забезпечить ефективний перерозподіл доданої вартості та комплексне використання потенціалу регіону, а й дасть змогу активізувати регіональні інноваційні процеси і підвищити ефективність регіональної економічної політики Харківського регіону [11–14]. Отже, ґрунтуючись на розрахунку показників галузевої спеціалізації регіону, зокрема коефіцієнтів спеціалізації (рис. 1), та проведеному галузевому аналізу промисловості регіону за останні вісім років, можна визначити пріоритети у створенні регіональних кластерів.

Проведений аналіз дав змогу забезпечити прийняття обґрунтованих рішень щодо можливих сценаріїв подальшого функціонування і розвитку господарського комплексу регіону. Інтерпретація результатів розрахунків на рис. 1 дала змогу виявити перелік пріоритетних галузей промисловості Харківського регіону: машинобудування, зокрема енергетичне і сільськогосподарське; виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції та виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність. Високим значенням коефіцієнта спеціалізації також відзначається текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів. Слід зазначити, що до 2015 р. пріоритетною галуззю промисловості регіону також було й виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, однак починаючи з 2016 р. значення коефіцієнта спеціалізації за цією галуззю промисловості регіону стало менше 1. Поряд із галузями переробної промисловості регіону починаючи з 2015 р. слід виділити також таку пріоритетну галузь, як добувна промисловість і розроблення кар'єрів. Визначені галузі повинні стати базою для утворення кластерних структур в економіці регіону. Застосування кластерного підходу до визначених видів промислової діяльності призведе до піднесення їх розвитку і розвитку пов'язаних із ними видів діяльності, промисловості та економіки Харківського регіону в цілому [4; 10; 15]. Це, своєю чергою, дасть змогу більш ефективно використовувати наявний його потенціал. Базовими галузями промисловості регіону є машинобудування (виробництво сільськогосподарських машин, електродвигунів універсальних тощо); добувна промисловість і розроблення кар'єрів; виробництво харчових продуктів (олії

Умовні позначення: 1 – добувна промисловість; 2 – переробна промисловість; 3 – виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів; 4 – текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів; 5 – виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність; 6 – виробництво коксу, продуктів нафтопереробки; 7 – виробництво хімічних речовин і хімічної продукції; 8 – виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції; 9 – металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів; 10 – машинобудування; 11 – інші галузі; 12 – постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; водопостачання; каналізація, поводження з відходами.

Рис. 1. Коефіцієнти спеціалізації видів економічної діяльності у Харківському регіоні за 2011–2018 рр.

Джерело: розраховано за даними [9; 10]

соняшникової нерафінованої, молока, маргарину, борошна, цукру білого кристалічного та ін.), а також виробництво й розподілення електроенергії, газу і води. Слід також відзначити сільське господарство, яке постачає сировину для комплексу галузей харчової промисловості. Допоміжними в регіоні є виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу і поліграфічна діяльність, а також текстильне виробництво, виробництво взуття тощо. Обслуговуючими галузями є теплоелектроенергетика, водо- і газопостачання, транспорт, зв'язок, будівництво.

Якщо взяти до уваги статистичні дані щодо обсягів залучення прямих іноземних інвестицій у Харківський регіон [9; 10], то можна відзначити, що цей регіон входить до десяти найбільш інвестиційно привабливих регіонів країни. Так, обсяг унесених із початку інвестування прямих іноземних інвестицій в економіку регіону станом на 31.12.2018 становив 666,4 млн. дол. США (2,06% від загального обсягу цих інвестицій по Україні, тобто дев'яте місце серед інших регіонів). Однак позиції регіону погіршилися у 2018 р. порівняно з попередніми роками. Якщо в 2010–2014 рр. регіон посідав четверте місце серед інших регіонів країни, то в 2015–2016 рр. – п'яте місце, а вже почи-

наючи з 2017 р. – дев'яте місце. Слід також зазначити, що як і капітальні, прями іноземні інвестиції, залучені в економіку регіону за роки незалежності України, концентрувалися переважно у м. Харкові (понад 63%) і прилеглих районах (найбільше – у Харківському (понад 7,0%) і Чугуївському (майже 5%) [10]. Отже, м. Харків має значний індустріальний й інтелектуальний потенціал, який є основою сталого розвитку всього регіону. У 2018 р. в економіку Харківського регіону з країн ЄС вкладено 497,2 млн. дол. США інвестицій, з інших країн світу – 169,2 млн. дол. США (основні інвестиції були з Кіпру, Великої Британії і Британських Віргінських Островів), причому найвагомійші обсяги цих інвестицій у регіоні були зосереджені на підприємствах промисловості (217,7 млн. дол. США, або 32,7% від усіх інвестицій у регіон).

Як свідчать дані [10], важливим пріоритетом економічного розвитку Харківського регіону є також зміцнення стійкої бази розвитку сільського господарства, залучення інвестицій у сферу переробки сільськогосподарської продукції. Питома вага сільськогосподарського виробництва у валовому регіональному продукті дорівнювала 9%, що значно перевищувало загальноєвропейські показники. За обсягом валової продукції сільського гос-

подарства регіон посідав одне з провідних місць серед регіонів країни (у 2016 р. – шосте місце, у 2017 р. – п'яте, у 2018 р. – шосте місце). У 2018 р. усіма категоріями господарств регіону одержано 3,8 млн. т зерна. Порівняно з 2017 р. виробництво зерна зменшилося на 258,5 тис. т (на 0,7%), що зумовлено зменшенням урожайності на 3,6% (з 39,1 ц з 1 га у 2017 р. до 37,7 ц з 1 га у 2018 р.). За рахунок збільшення площі збирання на 44,3 тис. га та врожайності на 22,5 % валовий збір соняшнику збільшився на 33,4%. Так, усіма категоріями господарств у 2018 р. зібрано 1,5 млн. т соняшнику за середньої врожайності 27,8 ц з 1 га. За рахунок збільшення врожайності у 1,6 рази зросло виробництво сої на 1,4% проти обсягу 2017 р. і становило 64,5 тис. т. Обсяг виробництва картоплі становив 1,1 млн. т і проти результату минулого року не змінився. Господарства населення забезпечили майже 100% виробництва картоплі в регіоні, 97,1% – культур овочевих, 87,3% – культур плодкових та ягідних [10].

Як відомо, інноваційний потенціал розвитку регіону грає ключову роль, сутність якої полягає у здійсненні наукового забезпечення економічного і науково-технічного розвитку регіону. Як свідчать дані [9; 10], у 2016–2017 рр. регіон посідав друге місце серед інших регіонів країни за кількістю розташованих наукових організацій та установ (відповідно 16,46% і 15,5% від загальної їх кількості) та за кількістю працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок (відповідно 16,83% і 15,75% від їх кількості). Крім того, за інтенсивністю інноваційної активності промислових підприємств у регіонах України за 2013–2017 рр. регіон посідав стійке друге місце. Отже, слід відзначити достатньо високий рівень інноваційної активності підприємств у регіоні.

Проводячи аналіз економічного розвитку регіону, слід також провести дослідження процесу освоєння капітальних інвестицій підприємствами у регіоні за 2018 р. Так, за даними [10], підприємствами регіону за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 21,6 млрд. грн. капітальних інвестицій, що на 9,3% більше, ніж у 2017 р. При цьому головним джерелом фінансування інвестицій залишалися власні кошти підприємств (53,3% від загального обсягу). За рахунок державного і місцевих бюджетів освоєно 24,5% інвестицій. Найвагомішу частку інвестиції (98,5% від загального обсягу) вкладено в матеріальні активи, з яких у будівлі та споруди – 10,3 млрд. грн.; у машини, обладнання, інвентар і транспортні засоби – 10,1 млрд. грн.

Слід зазначити, що існуюча складна економічна й політична ситуація в Україні негативно позначилася показниках економічного розвитку регіонів країни, зокрема й на Харківському регіоні. Результати аналізу промислового розвитку

Харківського регіону за 2006–2018 рр. свідчать про не досить ефективне використання наявного виробничого потенціалу регіону, а також недостатній рівень використання його інноваційного потенціалу. Низький рівень фінансування наукових і науково-технічних робіт є причиною спаду винахідницької активності й призводить до згортання процесів комерціалізації результатів інноваційної діяльності. Низька інноваційна активність вітчизняних підприємств свідчить про те, що корпоративний сектор відіграє незначну роль у становленні регіональної інноваційної системи, а також про неефективне використання фінансових ресурсів території (бюджетних коштів, власних коштів підприємств регіону та ін.), тому нагальні проблеми в економічному розвитку регіону в умовах реформ потребують використання інноваційних підходів до реалізації сучасної регіональної економічної політики. Серед інновацій, що сприятимуть ефективній реалізації регіональної економічної політики в регіоні для забезпечення його збалансованого економічного розвитку, велике значення мають: створення регіональних і міжрегіональних кластерів, що стимулюватимуть залучення інвестицій до інноваційно орієнтованого комплексу регіону; використання потенціалу та переваг міжрегіонального співробітництва, що дасть змогу послабити соціальну напруженість на території регіону і країни у цілому; застосування проектного підходу регіональними органами державної влади й органів місцевого самоврядування до розв'язання регіональних проблем, що дасть змогу ефективно використовувати всі види ресурсів регіону, а також створить сприятливі умови для максимізації використання його існуючого потенціалу. Виходячи із цього, формування ефективної галузевої структури промисловості Харківського регіону і створення на цій основі регіональних кластерів сприятимуть: доцільному використанню економічного потенціалу регіону, зниженню ресурсоємності промислового виробництва, підвищенню життєвого рівня зайнятих у промисловості, поліпшенню екологічного стану в регіоні, стимулюванню вітчизняних виробників до підвищення конкурентоспроможності продукції на ринку. Організація виробництва у вигляді кластерів у регіоні забезпечить пряму участь органів публічної влади в активізації господарської діяльності, дасть змогу об'єднати зусилля всіх учасників управління, підвищуючи, таким чином, ефективність регіональної економічної політики. Створення кластерів сприятиме росту продуктивності й інноваційній активності підприємств, які входять до складу кластера, а також більш ефективному використанню наявного капіталу регіону. Виходячи із цього, для створення сприятливих умов розвитку кластерів у регіоні важливо на загальнодержавному рівні урегулювати законодавчу базу, зокрема затвердити

концептуальні основи створення кластерів у країні, а також розробити програми їх створення на мезорівні.

Важливим інструментом підвищення результативності й ефективності реалізації регіональної економічної політики з боку регіональних органів державної влади й органів місцевого самоврядування у регіоні також може стати проектний підхід до розв'язання регіональних проблем. Однак для ефективного розроблення, реалізації та управління проектами регіонального розвитку представникам регіональних органів публічної влади необхідно володіти конкретними специфічними професійними навиками, знаннями та досвідом (професійними компетентностями) у сфері управління проектами на мезорівні. Це дасть змогу публічним службовцям не тільки вміло розробляти проекти регіонального розвитку й управляти їхнім життєвим циклом, застосовувати сучасну методологію управління проектами як основу реалізації регіональних стратегій, а й приймати ефективні управлінські рішення щодо реалізації проектів регіонального розвитку на території регіону. До ключових компетентностей, якими повинні володіти публічні службовці для ефективного управління проектами регіонального розвитку, слід віднести: здатність перетворювати стратегічні документи органів влади на конкретні проекти, опрацьовані і реалізовані згідно із засадами, визначеними у даних стратегічних документах; уміння опрацьовувати проекти з урахуванням вимог, які є обов'язковими для кожного проекту: ясну і прозору стратегію, зорієнтованість на розв'язання конкретних проблем регіону, зрозумілу й прозору структуру цілей, заходів і дій, реальний план реалізації проекту, прозорий і зрозумілий бюджет; уміння шукати фінансування для проектів із внутрішніх і зовнішніх коштів (гранти, кошти міжнародних фондів тощо), що вимагає чіткого розуміння в існуючій системі фінансування, навиків підготовки певних проектних заявок; здатність вести ефективний пошук корисної інформації щодо джерел фінансування проектів, нових методів управління проектами, змін у нормативно-законодавчому полі; здатність налагоджувати ефективну комунікацію із зацікавленими особами у процесі розроблення та реалізації проектів та ін.

Отже, розроблення і реалізація проектів регіонального розвитку будуть успішними за умови, що представники органів публічної влади на мезорівні будуть володіти і використовувати професійні компетентності у сфері управління проектами. У зв'язку із цим нагальною необхідністю стає створення нової управлінської й фахової культури органів публічної влади на мезорівні, яка орієнтована на ефективну реалізацію проектів регіонального розвитку як методу виконання своїх завдань і повноважень. Це може бути досягнуто шля-

хом управління знаннями представників органів публічної влади на мезорівні, постійного фахового їх навчання й удосконалення у сфері проектного управління (проведення тренінгів, самоосвіта тощо). Також необхідними є цільова підготовка за держзамовленням цих фахівців із питань розроблення й реалізації проектів на мезорівні, залучення провідних закладів освіти до її здійснення. Слід також підкреслити, що інноваційність підходів до реалізації регіональної економічної політики в Україні в умовах реформ повинна бути спрямована на мотивацію регіонів до саморозвитку і на пошук латентного ресурсного потенціалу, раціональне його використання, на зменшення дотаційних і субвенційних механізмів підтримки регіонального розвитку. Тоді регіони будуть зацікавлені у самостійному розв'язанні проблем регіонального розвитку і не будуть розраховувати на підтримку з боку держави.

Висновки з проведеного дослідження.

У статті проведено комплексний аналіз економічного розвитку на прикладі Харківської області, що дало змогу виявити регіональні особливості, проблеми використання економічного потенціалу регіону, а також обґрунтувати основні напрями сучасної регіональної економічної політики в умовах реформ. Результати проведеного аналізу галузевої структури господарського комплексу Харківського регіону і показників спеціалізації дали змогу обґрунтувати рішення щодо можливих сценаріїв його подальшого функціонування і розвитку, а також визначити пріоритетні види економічної діяльності для створення регіональних кластерів, що дасть змогу сформувати ключові напрями реалізації економічної політики органами публічної влади. У ході аналізу виявлено, що першочергового вирішення потребують такі питання, як модернізація регіональної політики і розширення повноважень місцевих органів влади щодо розвитку територій. Для прийняття ефективних управлінських рішень із боку органів влади щодо результативного розв'язання цих завдань в умовах реформ доцільно використовувати інноваційні підходи до реалізації дієвої регіональної економічної політики: створювати регіональні кластери для ефективного використання економічного потенціалу регіону, підвищення добробуту зайнятих у промисловості, стимулювання потоку інвестицій до комплексу регіону та мотивування вітчизняних виробників до підвищення конкурентоспроможності продукції на ринку; забезпечувати міжрегіональне співробітництво; розробляти і реалізовувати проекти регіонального розвитку органами публічної влади з використанням методології проектного менеджменту для вирішення проблем регіону. Розроблення і реалізація цих проектів будуть успішними, якщо представники органів влади володітимуть і вико-

ристовуватимуть професійні компетентності у цій сфері управління проектами, для чого запропоновано перелік цих компетентностей. Усе це дасть змогу здійснювати актуальну, відповідно до сучасних європейських вимог, регіональну економічну політику шляхом ефективного використання всіх видів ресурсів регіону, а також створення сприятливих умов для максимізації використання його наявного потенціалу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Артеменко В. Напрями створення інформаційно-аналітичної системи моніторингу соціально-економічних показників розвитку регіонів України. *Регіональна економіка*. 2014. № 4. С. 69–73.
2. Білик Р.Р. Детермінанти регіонального розвитку у вимірі економічної безпеки України : монографія. Львів : Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України, 2016. 352 с.
3. Управління регіональним розвитком: проблеми та перспективи : монографія / Н.Л. Гавкалова та ін. ; за заг. ред. Н.Л. Гавкалової. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2013. 400 с.
4. Забезпечення регіонального розвитку екологічного суспільства засобом створення системного базису синтезованого капіталу : монографія / Н.Л. Гавкалова та ін. ; за заг. ред. докт. екон. наук, проф. Н.Л. Гавкалової. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 304 с.
5. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика : монографія. Луцьк : Надстир'я, 2008. 528 с.
6. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З.С. Варналії. Київ : НІСД, 2007. 820 с.
7. Варналії З.С. Особливості регіонального розвитку в контексті зміцнення економічної безпеки України. *Регіональна економіка*. 2017. № 1. С. 131–133.
8. Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: виклики та пріоритети України / наук. ред. В.С. Кравців. Львів : Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України, 2018. 157 с.
9. Статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 31.03.2019).
10. Статистична інформація Головного управління статистики в Харківській області. URL: <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net/ua/index.html> (дата звернення: 31.03.2019).
11. Чичкало-Кондрацька І.Б. Фактори та передумови розвитку інноваційних науково-виробничих структур. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2010. Вип. 6. Т. 2. С. 72–79.
12. Шумська Г.М. Проблеми державного регулювання регіонального соціально-економічного розвитку України. *Управління розвитком*. 2012. № 8. С. 88–89.
13. Чабанов Э.И. Факторы и условия развития региональной социальной инфраструктуры в условиях модернизации экономики России. URL: <https://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-311/economy> (дата звернення: 25.04.2019).

14. Чижевич К. Методологічні засади формування євро регіональної політики та особливості застосування позитивного досвіду для України. URL: <http://www.viem.edu.ua/konf2/art.php?id=0607> (дата звернення: 25.04.2019).

15. Шумська Г.М. Оцінка ефективності промислової спеціалізації регіонального господарського комплексу: методичний підхід. *Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 24 квітня 2015 р. Харків : НТМТ, 2015. С. 1986–1992.

REFERENCES:

1. Artemenko V. (2014) Napriamy stvorennia informatsiino-analitychnoi systemy monitorynhu sotsialno-ekonomichnykh pokaznykiv rozvytku rehioniv Ukrainy [Areas of creation of information-analytical system of monitoring of social and economic indicators of development of regions of Ukraine]. *Rehionalna ekonomika*. 2014. no. 4. pp. 69-73.
2. Bilyk R. R. (2016) *Determinanty rehionalnoho rozvytku u vymiri ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: monohrafiia* [Determinants of regional development in the dimension of economic security of Ukraine]. Lviv: NAN Ukrainy. DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M.I. Dolishnoho NAN Ukrainy», 2016. 352 p.
3. Havkalova N. L., Avedian L. Y., Shumska H. M. (2013) *Upravlinnia rehionalnym rozvytkom: problemy ta perspektyvy: monohrafiia* [Regional development management: problems and perspectives] / za zah. red. N. L. Havkalovoi. Kharkiv: KhNEU im. S. Kuznetsia, 2013. 400 p.
4. Havkalova N. L., Shumska H. M., Vlasenko T. A. (2015) *Zabezpechennia rehionalnoho rozvytku ekolohichnoho suspilstva zasobom stvorennia systemnoho bazysu syntezovanoho kapitalu: monohrafiia* [Ensuring the regional development of the ecological society as a means of creating a systemic basis for synthesized capital] / za zah. red. dokt. ekon. nauk, profesora Havkalovoi N. L. Kharkiv: KhNEU im. S. Kuznetsia, 2015. 304 p.
5. Herasymchuk Z. V. (2008) *Rehionalna polityka staloho rozvytku: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia* [Regional Policy for Sustainable Development: Theory, Methodology, Practice]. Lutsk: Nadstyria, 2008. 528 p.
6. Varnalii Z. S. (2007) *Derzhavna rehionalna polityka Ukrainy: osoblyvosti ta stratehichni priorytety: monohrafiia* [State Regional Policy of Ukraine: Peculiarities and Strategic Priorities]. Kyiv: NISD, 2007. 820 p.
7. Varnalii Z. S. (2017) *Osoblyvosti rehionalnoho rozvytku v konteksti zmitsnennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* [Features of regional development in the context of strengthening Ukraine's economic security]. *Rehionalna ekonomika*. 2017. no. 1. pp. 131-133.
8. Kravtsiv V. S. (2018) *Terytorialnyi rozvytok i rehionalna polityka v Ukraini: vyklyky ta priorytety Ukrainy* [Territorial Development and Regional Policy in Ukraine: Challenges and Priorities of Ukraine]. Lviv: DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M.I. Dolishnoho NAN Ukrainy», 2018. 157 p.
9. Statystychna informatsiia Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Statistical information of

the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 31 March 2019)

10. Statystychna informatsiia Holovnoho upravlinnia statystyky v Kharkivskii oblasti [Statistical information of the Main Department of Statistics in the Kharkiv region]. Available at: <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net/ua/index.html> (accessed 31 March 2019)

11. Chychkalo-Kondratska I. B. (2010) Faktory ta peredumovy rozvytku innovatsiinykh naukovo-vyrobnychkykh struktur [Factors and prerequisites for the development of innovative scientific and production structures]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*. 2010. Vol. 6. no. 2. pp. 72-79.

12. Shumska H. M. (2012) Problemy derzhavnoho rehuliuвання rehionalnoho sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Problems of state regulation of the regional socio-economic development of Ukraine]. *Upravlinnia rozvytkom*. 2012. no. 8. pp. 88-89.

13. Chabanov E. I. (2014) Faktory i usloviya razvitiya regional'noy sotsial'noy infrastruktury v usloviyakh modernizatsii ekonomiki Rossii [Factors and condi-

tions of development of regional social infrastructure in conditions of modernization of the Russian economy]. Available at: <https://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-311/economy> (accessed 25 April 2019) (in Russian)

14. Chyzhevych K. Metodolohichni zasady formuvannia yevrorehionalnoi polityky ta osoblyvosti zastosuvannia pozytyvnoho dosvidu dlia Ukrainy [Methodological principles of formation of Euroregional policy and peculiarities of the application of positive experience for Ukraine]. Available at: <http://www.viem.edu.ua/konf2/art.php?id=0607> (accessed 25 April 2019)

15. Shumska H. M. (2015) Otsinka efektyvnohti pomyclovoi spetsializatsii rehionalnoho hospodapckoho kompleksu: metodychnyi pidkhid [Estimation of efficiency of industrial specialization of regional economic complex: methodical approach]. *Rozvytok yevropeiskoho prostoru ochyma molodi: ekonomichni, sotsialni ta pravovi aspekty: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Kharkiv, 24.05.2015). Kharkiv: NTMT, 2015. pp. 1986-1992.

Shumskaya Anna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of State Governance,
Public Administration and Regional Economy
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

PRACTICAL ASPECTS OF ECONOMIC ANALYSIS REGION DEVELOPMENT FOR THE IMPLEMENTATION OF MODERN REGIONAL ECONOMIC POLICY IN UKRAINE

The purpose of the article. The purpose of the article is to carry out an analysis of the economic development of the region on the example of the Kharkiv region to substantiate the directions of implementation of modern regional economic policy in the conditions of reforms, as well as to identify possible scenarios for the further functioning of the regional economic complex.

Results. The article is devoted to the actual issues of the implementation of modern regional economic policy in Ukraine under the conditions of reforms, the basis of which is the implementation of a thorough analysis of the economic development of the regions, as well as the use of innovative tools of regional development. A comprehensive analysis of the economic development of the region was carried out on the example of the Kharkiv region. In the process of this analysis, the trends of economic development of the Kharkiv region, which are formed under the influence of the implementation of modern reforms, are considered. The calculation of the indicators of the sectoral structure and the coefficients of specialization allowed to conduct a thorough analysis of the regional industrial complex, which ensured the adoption of reasonable decisions on possible scenarios for its further operation and development. The priorities of realization of regional economic policy in the Kharkiv region in the conditions of reforms were established on the basis of the complex analysis and evaluation of its economic development that made it possible to identify peculiarities, problems of the formation and use of the economic potential of the region, and to develop ways of solving these problems. The analysis also revealed that priority issues need to be addressed, such as modernizing regional policy and empowering local authorities to develop their territories. To address these issues, special attention has been given to the application of innovative approaches to the implementation of regional economic policy: the creation of regional and interregional clusters, which will stimulate the attraction of investments to the innovation-oriented industrial complex of the region; use of interregional cooperation, which will reduce the social tensions in the region and the country as a whole; the use of project management by the territory of the regional bodies of state power and local self-government to solve regional problems, which will allow to effectively use all kinds of resources of the region, and also create favorable conditions for maximizing the use of its existing potential. It is substantiated that the formation of an effective industry structure of the industry in the Kharkiv region and the creation of competitive regional clusters on this basis will promote: the expedient use of the economic potential of the region, raising the standard of living in the industry, improving the ecological situation in the region, stimulating domestic producers to increase the competitiveness of products at the global and domestic markets. Creation of clusters will contribute to the growth of productivity and innovative activity of enterprises that are part of the cluster, as well as more efficient formation and use of intellectual capital of the region.

In order to increase the effectiveness and efficiency of regional economic policy implementation, it is proposed to use the regional authorities and local governments of the project approach to the solution of regional problems. At the same time, for the effective development, implementation and management of regional development projects, representatives of regional public authorities should have professional competencies in the field of project management on the meso level. This will enable civil servants and officials of local self-government bodies not only to develop and implement regional development projects, to manage their life cycle, but also to apply a modern methodology of project management to make effective management decisions in the region.

The emphasis is placed on the fact that regional economic policy in Ukraine should be aimed at motivating regions to self-development and to seek and use latent resource potential. It will stimulate regions to independently address important regional issues through the use of modern regional development tools (clustering of the economy, project management methodology, smart specialization, etc.), and will reduce the volume of financial assistance and support for regional development by the state.

Practical implications. In the article, the author proposed to implement effective regional economic policy in the conditions of reforms: to create regional clusters based on the results of the economic development of the region, which will promote the growth of productivity and innovative activity of enterprises in the region, increase opportunities for entering the foreign market, ensure accelerated socio-economic development of the region; to establish interregional cooperation, which will allow to weaken social tensions in the region and the country as a whole; use modern tools of regional development (clustering of the economy, methodology of project management, smart specialization, etc.) by public authorities to solve regional problems and to make full use of all kinds of resources and existing potential of the region.